

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η αρχαιολογική έρευνα στο χώρο της Δυτικής Θράκης ήταν μέχρι σήμερα πολύ περιορισμένη σε σχέση με τις άλλες περιοχές της Ελλάδας και τις γειτονικές χώρες της Βαλκανικής, γιατί ανέκαθεν απουσίαζαν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η μέριμνα της πολιτείας. Για πολλά χρόνια δέν υπήρχε τοπική Έφορεία Αρχαιοτήτων, αργότερα δέν επαρκούσε το επιστημονικό προσωπικό και πάντοτε ήταν ανύπαρκτα τά απαραίτητα οικονομικά μέσα, ακόμα και για την απλή διάωση των αρχαίων. Στις δύσκολες αυτές εποχές δέν έλειψαν βέβαια ποτέ η αγάπη και οι αγώνες των Αρχαιολόγων που υπηρέτησαν κατά καιρούς στη Θράκη.

Διαμαντής Τριαντάφυλλος

Επιμελητής Αρχαιοτήτων

Στά χρόνια της Τουρκοκρατίας και ως τό 1919-20 που απελευθερώθηκε η δυτική Θράκη, τό ενδιαφέρον για τις αρχαιότητες και την ιστορία της περιοχής περιορίστηκε, όπως ήταν άλλωστε φυσικό, στη δημοσίευση κυρίως επιγραφικών μνημείων από ξένους σοφούς, που επισκέπτονταν μετά τη Θάσο τούς σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους στά θρακικά παράλια. Αναφέρουμε εδώ τούς A. Dumont, S. Reinach, J.A.Munro και G. Seure για τό τέλος του περασμένου αιώνα, και τούς Ch. Avezou, Ch. Picard, S. Casson, J. Schultze, P. Rousset, L. Robert, M. Feyel και J. Bousquet για την περίοδο από τις αρχές του αιώνα μας ως τόν Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Η Σαμοθράκη, τό νησί τό θορύβιου Αιγαίου που άνηκει στην περιοχή της Θράκης, είχε τό προνόμιο νά γνωρι-

σει αρκετά νωρίς τό ενδιαφέρον των ειδικών. Πρώτα οι Γάλλοι G. Deville και E. Coquery (1867) και ύστερα οι Αυστριακοί A. Conze κ.ά. (1875-1880) ασχολήθηκαν με τά μνημεία του Ίερού των Μεγάλων Θεών. Λίγο πριν από τόν τελευταίο πόλεμο άρχισαν στόν ίδιο χώρο οι άνασκαφές του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης με τόν K. Lehman και συνεχίζονται με όρισμένες διάκοπές μέχρι σήμερα.

Η πρώτη προϊστορική άνασκαφή στη Θράκη έγινε τό 1932-33 στην τούμπα της Παραδημής από τούς Καθηγητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Σ. Κυριακίδη και Σ. Πελεκίδη. Τά σημαντικά εύρηματα της Νεολιθικής και της Πρώιμης Έποχής του Χαλκού, άφου παρέμειναν αρκετά χρόνια στό Μουσείο Θεσσαλονίκης, μεταφέρθηκαν πρόσφατα στό Μουσείο Κομοτηνής.

Οι έρευνες του Καθηγητή Γ. Μπακαλάκη, προασκαφικές, τοπογραφικές και άνασκαφικές, που άρχισαν πριν από τόν πόλεμο και συνεχίστηκαν ως τά τελευταία χρόνια, άποτελούν σταθμό στην ιστορία της θρακικής έρευνας. Τό 1957-59 ό σοφός έρευνητής έκανε άνασκαφή στην αρχαία Στρώμη και τό 1965 τη στρωματογραφική έρευνα στόν οικισμό της Παραδημής με στόχο μιά πιο σύγυρη χρονολόγηση της παλιάς και νέας κεραμικής. Δημοσίευσε παράλληλα πολλά άρθρα και βιβλία που αναφέρονται σε εύρηματα και άνασκαφές του θρακικού χώρου.

Τό 1952 άρχισε η άνασκαφή τά Άθήτρα Ξάνθης από τόν Δημήτρη Λαζαρίδη και τό 1966 στη Μεσημβρία Έβρου από τόν Ανδ. Βαθρίτσα. Και οι δύο άνασκαφές χρηματοδοτήθηκαν από την Αρχαιολογική Έταιρεία.

Αργότερα έγιναν περιορισμένες ανασκαφικές έρευνες στη Μαρώνεια και στην περιοχή της (Αγ. Γεωργίου, Σπήλαιο Μαρώνειας, Άοαρ Τεπέ Ευλαγόνας) από τον Ευάγγελο Πεντάζο, στη Δίκαια και στα Άρριανά Ροδόπης, από Κουτσό και στην Καλύβα Ξάνθης από τόν Δ. Τριαντάφυλλο. Ήταν επόμενο οι πρώτες έρευνες να στραφούν στην άρχη προς την παραλιακή ζώνη, όπου είχαν ιδρυθεί τόν 7ο και 6ο αι. π.Χ. οι ιωνικές αποικίες και μετά στη γειτονική πεδινή ζώνη ως τά νότια υψώματα της Ροδόπης. Όλες οι παλιότερες ανασκαφές αναφέρονται χρονολογικά στις εποχές που ακολουθούν την ίδρυση τών αποικιών, εκτός βέβαια από τήν ανασκαφή της Παραδημής.

Από τόν 1971 άρχισε γιά πρώτη φορά ή έξερευνηση της τρίτης ζώνης που περιλαμβάνει τις όρεινες περιοχές της Ροδόπης ως τά βουλιγαρικά σύνορα. Βασικός στόχος μας ήταν ή επίσημηση μνημείων και χώρων της Πρώιμης και Μέσης Έποχής του Σιδήρου (1000-600 π.Χ.), μιάς περιόδου καθαρά προϊστορικής γιά τó θρακικό χώρο και έντελως άγνωστης στην έπιστημονική έρευνα. Η περίοδος αυτή από τó τέλος της Ύστερης Έποχής του Χαλκού ως την ίδρυση τών ελληνικών αποικιών είναι ιδιαίτερα σημαντική και παρουσιάζει μεγάλο ένδιαφέρον γιά τόν έρευνητή. Είναι ή έποχή κατά την όποια οι θρακικοί πληθυσμοί, μετά από μακρά περίοδο μετακινήσεων, φυλετικών άφομοιώσεων, συγκρούσεων και μεταβολών, απλώνονται προς τά νότια, εγκαθίστανται όριστικά στις διάφορες περιοχές της σημερινής νότιας Βουλγαρίας, της δυτικής Θράκης και της ανατολικής Μακεδονίας, αποκτούν φυλετική συνείδηση και διαμορφώνονται ως φύλα, όπως μας είναι γνωστά από την έποχή του Ήρόδοτου. Τό 1979 και τó 1980 έγινε ανασκαφή στο νεκροταφείο της Ρούσας Έβρου, όπου τύμβοι και τάφοι ακολουθούν την παράδοση του μεγαλιθικού πολιτισμού της Θράκης. Τάφοι της ίδιας περίπου έποχής έρευνήθηκαν τó 1981 και στην περιοχή της Κοτρωνιάς Έβρου. Τά τελευταία χρόνια συνεχίζονται, μέ γενναία χρηματοδότηση, οι ανασκαφές στα Άδθηρα (συμμετέχουν γιά τά κλασικά, Χ. Κουκούλη, Ε. Σκαρλατίδου, Σ. Σαμαρτζίδου, Κ. Περιστέρη, Α. Κρανιώτη και γιά τά βυζαντινά Χ. Μπακιρτζής και Ν. Ζήκος), στη Μαρώνεια (Ε. Πεντάζος) και στη Μεσημβρία (Άνδρέας Βαβρίτσας, Τζένη Τσατισπούλου). Η ανα-

σκαφή που άρχισε τó 1977 στην Πλωτινούπολη του Διδυμοτείχου από τόν καθηγητή Γ. Μπακαλάκη μέ τή συνεργασία της Έφορείας Αρχαιοτήτων Κομοτηνής συνεχίζεται τώρα από την Ε. Σκαρλατίδου μέ πιστώσεις του Δήμου Διδυμοτείχου. Τά τελευταία δύο χρόνια επίσης πραγματοποιείται ανασκαφική έρευνα από τόν Δ. Μάτσα στο Μικρό Βουνί Σαμοθράκης, όπου υπάρχει σημαντικός προϊστορικός οικισμός της Έποχής του Χαλκού. Η στρωματογραφική έρευνα του οικισμού θά συνδυαστεί μέ συστηματική αρχαιολογική έπισκόπηση μεγάλου τμήματος της επιφανείας του νησιού. Μιά νέα συστηματική ανασκαφή θά άρχισι φέτος μέ χρηματοδότηση της Άρχαιολογικής Έταιρείας στόν προϊστορικό οικισμό που βρίσκεται κοντά στο χωριό Ρύζια Έβρου. Η έπιφανειακή κεραμική χρονολογείται στόν 9ο και 8ο αι. π.Χ. Η θέση του οικισμού κοντά στόν ποταμό Άρδα σέ έκταση που και εύφορη και σ' ένα χώρο που υπήρξε ανέκαθεν σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών, κάνει πολύ πιθανή την ύπαρξη διαδοχικών πολιτιστικών φάσεων ως τή Χαλκολιθική και Νεολιθική Έποχή. Κι εδώ ή ανασκαφή θά συνδυαστεί μέ έκτεταμένη έπιφανειακή έπισκόπηση της περιοχής κατά μήκος του ποταμού Άρδα.

Στή δυτική Θράκη, που έλέγχεται από την ΙΘ Έφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Κομοτηνής, υπάρχουν δύο Άρχαιολογικά Μουσεία, της Κομοτηνής και της Σαμοθράκης, και μερικές Άρχαιολογικές Συλλογές, άλλες προσιτές στό κοινό και άλλες όχι, όπως στην Ξάνθη, στη Μαρώνεια, στην Άλεξανδρούπολη, στην Τραινοπούλη και στό Διδυμοτείχο.

Τό Μουσείο Κομοτηνής στεγαζόταν από τó 1963 ως τó 1972 σέ μικρό Δημοτικό κτίριο της πόλης. Στόν περιορισμένους χώρους του είχαν έκτεθει τότε γλυπτά κυρίως και έπιγραφές από την πρώτη Άρχαιολογική Συλλογή, που είχαν δημιουργήσει καθηγητές στό Γυμνάσιο Άρρένων.

Τό 1972 τελείωσε ή άνέγερση του νέου κτιρίου του Μουσείου και άρχισε ή προετοιμασία γιά την επάνεκθεση τών αρχαίων στις αίθουσές του. Τά έγκαίνια έγιναν τó 1976. Τό νέο Μουσείο περιλαμβάνει σημαντικά εύρηματα που έντυπωσιάζουν τόν έπισκέπτη μέ τήν όμορφια και τήν άξια τους. Αναφέρουμε ένδεικτικά εδώ τήν άμφίγλυφη στήλη Άθηνών 40 - Κομοτηνής, τήν άνθραμητή στήλη μέ τή μορφή κόρης, τόν κούρο της

Μεσημβρίας, τó ανάγλυφο της Μέσης μέ τόν κορμό της γυναίκας που άκτινοβολεί χάρη και κομψότητα, τήν πηλίνη σαρκοφόγο κλαζομενιακού τύπου μέ παράσταση του μύθου του Πρωίλου. Ύπάρχει επίσης εκτός από τά προϊστορικά εύρηματα της Παραδημής και τών σπηλαίων Μαρώνειας και Στρώμης, ένα πλούσιο σύνολο μικροαντικειμένων, άγγεία, ειδώλια, λυχνάρια, χρυσά, άσημένα και χάλκινα κοσμήματα, όπλα νομίσματα κ.ά. που προέρχονται από τά Άδθηρα, τή Δίκαια, τή Μαρώνεια και τή Μεσημβρία και χρονολογούνται από τά αρχαία ως τά ρωμαϊκά χρόνια. Η έκθεση συμπληρώνεται μέ διάφορες έπιγραφές, έπιτύμβιες, αναθηματικές και τιμητικές. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν ή Άρεταλογία της Ίσιδος και τó κείμενο της συμμαχίας Ρωμαίων και Μαρωνειτών του 167 π.Χ. Μοναδικό τέλος και πολύτιμο έκθεμα τού Μουσείου είναι ή χρυσή προτομή του Μάρκου Αύρηλιου ή Σεπτίμιου Σεθέρου που προέρχεται από την Πλωτινούπολη του Διδυμοτείχου.

Τό Μουσείο Σαμοθράκης κατασκευάστηκε μέ δαπάνη άνωάνων Άμερικανών στην Παλιόπολη, κοντά στό Ίερό τών Μεγάλων Θεών, γιά να στεγάσει τά εύρηματα τών ανασκαφών τού Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης. Η άνέγερσή του άρχισε τó 1939 και τελείωσε τó 1955. Αργότερα προστέθηκε και μία άκόμη πτέρυγα. Στις αίθουσές του βλέπει κανείς άρχαιολογικά μέλη, άλλα και άναθηλωμένα τμήματα τών κτηρίων του Ίερού, όπως τή Αύλη της του Βωμού, τής Αύλης τών Άναθμάτων του Ναού, τού Άρινόσιου, τού Άνακτόρου και του Τεμένους, διάφορα γλυπτά, όπως ή Νίκη από τó άκρωτήριο τού Ναού και πολλά μικροαντικείμενα, άγγεία, κοσμήματα, ειδώλια κ.ά. που βρέθηκαν στο χώρο τού Ίερού και τής νότια Νεκρόπολη. Έκτιβεται επίσης αντίγραφο τού όνομαστού άγάλματος της Νίκης της Σαμοθράκης που βρίσκεται στό Μουσείο τού Λούβρου.

Σήμερα, μετά από πολλά χρόνια, εργάζονται στο χώρο της δυτικής Θράκης έξη Άρχαιολόγοι. Οι έλλείψεις βέβαια σέ ειδικό έπιστημονικό - τεχνικό προσωπικό και τεχνικό έξοπλισμό και κυρίως τά πενήρα οικονομικά μέσα άποτελούν μεγάλα έμπόδια γιά τήν άνάπτυξη της έρευνας. Όπωσδήποτε όμως τά θήματα γιά τήν έξερευνηση τού άγνωστου θρακικού χώρου γίνονται τώρα πιά γοργά και πιά σταθερά.